

Використання фонограм-мінус у вокальній роботі з учнями у закладах початкової мистецької освіти

Анотація. Організація діяльності у сучасному закладі початкової мистецької освіти орієнтована на формування у здобувачів естетичного досвіду та набуття музично-виконавських компетентностей, зокрема здатності до публічного мистецького виступу, демонстрації власних навчальних та мистецьких досягнень, активної самостійної мистецької діяльності. У статті аналізується роль та ефективність застосування електронного акомпанементу, фонограм та живого супроводу в освітньому процесі закладів початкової мистецької освіти. Запропоновано методичні рекомендації щодо використання фонограм-мінус у вокальній роботі з учнями при організації самостійної роботи, дистанційного навчання, проведенні концертної діяльності.

Ключові слова: початкова мистецька освіта, публічний мистецький виступ, фонограма, музичний супровід, сольний спів, естрадний вокал.

Abstract. The organization of activities in a modern institution of primary art education is focused on the formation of students of aesthetic experience and the acquisition of musical and performing competencies, in particular, the ability to perform in public art, demonstrate their own educational and artistic achievements, and active independent artistic activity. The article analyzes the role and effectiveness of the use of electronic accompaniment, phonograms and live accompaniment in the educational process of primary art education institutions. Methodical recommendations on the use of phonograms-minus in vocal work with students during the organization of independent work, distance learning, and concert activities are offered.

Keywords: elementary art education, public art performance, phonogram, musical accompaniment, solo singing, pop vocal.

Актуальною темою у сучасній початковій мистецькій освіті, що потребує досліджень та методичного супроводу, є використання фонограм-мінус – одного із інноваційних інструментів у вокальній роботі з учнями.

Метою дослідження було проаналізувати роль та ефективність застосування фонограм-мінус (електронного інструментального акомпанементу) та живого акустичного акомпанементу під час занять у класі вокалу. Дослідження проводились під час занять із сольного співу у мистецькій школі, дистанційного навчання, при організації самостійної роботи учнів, підготовки до публічних виступів. Вивчено електронну базу фонограм-мінусів дитячих вокальних творів, вокалізів, творів сучасних українських та зарубіжних композиторів, вокальних творів композиторів-класиків (із загального доступу в мережі Інтернет).

Наукові дослідження з проблеми використання фонограм у вокально-педагогічній практиці описані у роботах вокальних педагогів Л. Шаповал, Є. Карпенко, Н. Карпенко, І. Сидоренко, І. Ковальчук, Ю. Богатирьової, І. Францескевич, С. Железняка, З. Мартин, О. Соловйової та ін. На думку авторів, фонограми здійснюють значний психолого-емоційний вплив, підвищуючи зацікавленість учнів та їхню готовність до музичних виступів, допомагають учням молодшого і старшого шкільного віку краще сприймати і засвоювати музичний матеріал, сприяють розвитку ритмічного та інтонаційного слуху, покращують координацію між вокальними та музичними елементами під час виконання, підвищують ефективність індивідуальної та групової роботи з школярами. Фонограми-мінус є потужним інструментом для розвитку інтерпретаційної майстерності та емоційної виразності у вокальній роботі, відіграють важливу роль у формуванні вокально-технічних навичок та підготовці співака до сценічної діяльності.

Під час проведення навчальних занять було відмічено, що творчий тандем вокаліста з концертмейстером дає багато переваг у формуванні вокально-технічних навичок та створенні музично-художнього образу. Основою навчання співу у закладі початкової мистецької освіти є формування академічної манери співу, що передбачає розвиток співочого дихання, точного інтонування, кантиленного звукоутворення, природного, легкого польотного звучання голосу. Виконання вправ, вокалізів, вокальних творів композиторів-класиків, дитячих та народних пісень у супроводі концертмейстера допомагають учням краще інтонувати і відчувати музичні фрази, ритм і динаміку, сприяють емоційному розкриттю учнів, вираженню емоцій та формуванню умінню глибше передавати зміст твору, розвивають навички імпровізації. Спів у супроводі фортепіано дає можливість працювати у оптимальному темпі, зручній теситурі, контролювати чистоту інтонування. Концертмейстер при необхідності може транспонувати твір чи вокаліз у зручну для виконавця тональність, зупинитись у потрібному місці і знову повторити необхідну фразу, тощо. Отже, питання співтворчості соліста-вокаліста і концертмейстера-піаніста є актуальним, адже є основою вокальної підготовки виконавця.

Сучасна мистецька освіта розвивається швидкими темпами, працює індустрія дитячо-юнацьких вокальних конкурсів та фестивалів, здійснюється пошук нових форм і методів творчої співпраці учнів і педагогів. Впровадження дистанційного навчання, організація самостійної роботи учнів, активна концертно-виконавська діяльність надихає викладачів та здобувачів до використання у освітньому процесі штучного інтелекту, високоякісних новітніх технологій, серед яких – створення та застосування електронної музики, фонограм. Фонограма-мінус, як інструмент акомпанементу дозволяє учням співати з музичним супроводом без живого інструментального супроводу. У сучасному світі впровадження фонограм-мінус у освітній процес не є надзвичайно складним явищем. Пропозиції на українському ринку вокальних фонограм надзвичайно різноманітні. Багато сучасних авторів та аранжувальників створюють високопрофесійний продукт, призначений для використання у вокальній роботі з дітьми та молоддю. У мережі Інтернет існує безліч фонограм-мінус до вокальних творів композиторів-класиків, вокалізів, оперних арій, творів духовної музики тощо.

Кожна дитина чи дорослий за допомогою ноутбука, планшета, смартфона, блютуз-колонки, іншого мобільного пристрою може легко відтворити аудіо запис і займатися співом у класі, залі чи домашніх умовах, виступати на сцені. «Мінусівки» сприяють максимальному наближенню до умов самостійного сценічного виконання у будь-яких жанрах і стилях вокальної музики. Фонограму можна записати на будь-який USB – носій, MP3 – плеєр або інший накопичувач пам'яті. Існують програми, за допомогою яких навіть школяр може створити «мінусівку» до пісні, що сподобалась, а також змінити темп і тональність обраної фонограми.

Для організації дистанційного навчання, самостійної домашньої роботи учнів над вокально-технічним репертуаром викладач разом із концертмейстером можуть записати фортепіанний супровід вправ, поспівок, вокалізів, вокальних творів із врахуванням навичок учня: із дублюванням вокальної партії (чи без), динамічними відтінками та темповими змінами тощо. Також для самостійної роботи викладач надає учневі якісні інструментальні фонограми-мінус твору, що входить у навчальний чи концертний репертуар. Таким чином учень має змогу вдосконалювати свої навички у зручний для нього час, готуватися до публічних виступів. Важливо обирати фонограми відповідно до музично-естетичного смаку та рівня розвитку учня. Це можуть бути як класичні твори, так і сучасна музика.

Практика використання фонограм-мінусів на уроках сольного співу, при

дистанційному навчанні, самостійній роботі учнів та підготовці до сценічного виступу виявила позитивні сторони:

- *Адаптація для різних вікових груп*: фонограми, підібрані з урахуванням рівня підготовки учнів, дозволили забезпечити індивідуальний підхід до навчання.
- *Підвищення впевненості*: учні отримали можливість виконувати твори самостійно, без підтримки вчителя або інших виконавців. Це допомагало розвивати впевненість у собі та своїх здібностях.
- *Покращення ритмічного та музичного слуху*: електронний акомпанемент допомагав учням краще відчувати ритм, темп, динаміку твору та інші музичні елементи, що сприяло загальному розвитку музичного слуху, інтонації та загального музичного сприйняття.
- *Імітація концертної ситуації*: використання фонограм-мінусів дозволяє моделювати концертну атмосферу, що готує учнів до виступів на сцені. Вони вчаться співати з музикою, як це відбувається під час реальних концертних виступів.
- *Розвиток самостійності*: учні мали змогу працювати з фонограмами вдома або під час індивідуальних занять, що сприяло розвитку самостійності та відповідальності у підготовці до уроків, публічних виступів.
- *Підвищення рівня уваги, виконавської дисципліни*: спів під електронний акомпанемент вимагає дотримання чіткості та точності темпу, ритму, ладу, штрихів, динаміки.
- *Корекція помилок*: використання записів своїх виступів з фонограмою допомагає аналізувати виконання та вдосконалювати вокальні навички.
- *Різноманітність репертуару*: завдяки доступності фонограм, можна використовувати широкий спектр музичних творів, що розширює вокальний репертуар учнів та сприяє їхньому художньому розвитку.
- *Покращення інтерпретаційних здібностей*: робота з фонограмою вчить учнів відчувати і передавати характер твору, оскільки вони не залежать від живого акомпанементу і можуть експериментувати з темпом, динамікою та емоційною виразністю.
- *Мотивація до навчання*: цікаві та сучасні фонограми сприяють підвищенню зацікавленості учнів у процесі вокального розвитку.

Враховуючи результати дослідження, було сформовано окремі методичні рекомендації щодо використання фонограм-мінус у вокальній роботі з учнями у закладах початкової мистецької освіти:

1. Використовувати лише якісні фонограми, з природнім звучанням інструментів, цікавим аранжуванням, професійно виконані.
2. Фонограма – це об'єкт інтелектуальної власності авторських та суміжних прав, захищений українським законодавством. При використанні чужих фонограм слід дотримуватись академічної доброчесності.
3. Важливо враховувати індивідуальні психологічні особливості учнів під час роботи з фонограмами, підбирати зручний для виконавця темп, складність і музичний стиль, що відповідає рівню кожного учня.
4. На різних етапах підготовки вокаліста (початкове навчання, робота над вокальним твором, підготовка до виступу, публічний виступ) використовувати різні фонограми.
5. На початку рекомендується розібрати і вивчити вокальний твір під музичний супровід концертмейстера. Для молодших учнів фонограми повинні бути адаптовані до їхніх технічних та музичних можливостей: у помірному темпі, із продубльованою вокальною партією, що дозволяє самостійно розучувати вокальний твір, контролювати інтонаційну точність відтворення мелодії. Наступний етап – робота із фонограмою без дублювання вокальної партії. В учня формуються навички самостійного співу під

гармонічний супровід, контроль за виконанням у заданих фонограмою-мінус музичній формі та темпі вокального твору. Важливим є робота над метроритмічними особливостями твору, удосконалення техніки співу, дотриманням темпо-ритмічного ансамблю між солістом і звучанням фонограми.

6. Під час співу під фонограму рекомендується організувати відео- чи аудіо запис виконання. Прослуховування власних виступів з фонограмами дає змогу учням аналізувати свої помилки та вдосконалювати вокально-виконавську техніку.

7. На етапі сценічної підготовки необхідно створити спеціальні умови для співу під фонограму з використанням мікрофона, звукопідсилювальної техніки.

Отже, використання фонограм є сучасним та інноваційним підходом до навчання вокалу, який підвищує ефективність освітнього процесу, сприяє розвитку вокальних навичок, самостійності, творчій самореалізації і допомагає підготувати учнів до музично-виконавської діяльності, концертних виступів.

Список використаних джерел:

1. Карпенко Є., Карпенко Н. Застосування фонограми супроводу в роботі зі школярами. *Мистецтво та освіта*. 2010. № 3. С. 19-22.
2. Lysenko Y., & Khudiienko Y. (2022). Особливості професійної взаємодії концертмейстера та вокаліста у створенні музично-художнього образу. *Музикознавча думка Дніпропетровщини*, (23), 114-123. URL: <https://doi.org/https://doi.org/10.33287/222239>
3. Хлопотова А.А., Опанасенко О.О., Олейніков С.О. Роль та специфіка акомпанементу у процесі виховання естрадних вокалістів. Актуальні аспекти сучасного українського музичного мистецтва: колект. монографія / М-во освіти і науки України, М-во культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Каф. муз. мистецтва; ред.-упоряд.: В.В. Сінельнікова, А.Б. Попова. Київ, 2017. С. 102-110.
4. Штефан А.С. Авторське право і суміжні права: особливості правової охорони, здійснення та захисту: монографія. К.: НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ, ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2017. 150 с.